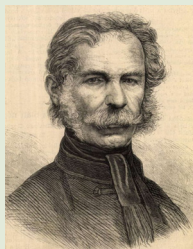

150 éve hunyt el Balla Károly

Oláh Róbert

Ceglédi Tankerületi Központ, Nagykőrösi Kolping Katolikus Általános Iskola, olahr88@gmail.com

150 éve hunyt el Balla Károly, jogász, költő, publicista, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, aki nyugdíjba vonulása után kezdett meteorológiai észlelésekbe, s azokat 25 éven át kitartóan végezte.

Balla Károly (Nagykőrös, 1792. április 2. – Pótharaszti, 1873. május 16.) Nagykőrösön született tősgyökeres helyi családba. Apai nagyapja a nemességet szerző ifjabb Balla Gergely (1710–1774) nótárius volt, a legkorábbi helyi leírás, a Nagy-Kőrösi krónika című kötet szerzője.

Károly iskoláit szülővárosában végezte, majd Pesten jogot hallgatott. Pályáját ez határozta meg, így előbb a királyi táblánál jegyző, majd a különböző vármegyei munkakörök után 1818-tól 1846-ig kapitányi feladatokat látott el. Érdekességképp megemlítendő, hogy egyes források 1848-ig datálják a hivatali idejét, de mint ismeretes, az 1838-as nagy árvíz idején megfázott és hallását rohamosan elvesztette, így korábban, 1846-ban nyugalmazták. A szépirodalomban is aktívan alkotó Balla tevékenységének elismeréséül a Magyar Tudományos Akadémia 1839-ben a levelező tagjai közé választotta. Feleségétől, Hirschmüller Eleonórától négy gyermeke született.

A nyugalmazása után a pótharaszti birtokára visszavonult Balla a gazdálkodás mellett „előszeretettel a meteorológiát és időjósást tette tanulmánya tárgyává, s ebbeli tapasztalatait, észleleteit több ízben közölte, s azok még Berlinben és Londonban is figyelmet keltettek.” (Benkó, 1908). A szorgalmas megfigyelő közel 30 éven át jegyezte fel az időjárás legapróbb változásait. Ahogy Galgóczy Károly 1879-ben emlékbeszédében írta: „Azon időtől kezdve, mint a pusztára került, egész haláláig, legnagyobb szenvedéllyel buvárlotta, tanulmányozta és jegyezte az időváltozásokat, azok lefolyását és okait. A harmat és eső, a dér és hó, a felhő és villám, a szelek és viharok lettek barátai. Több mint 25 éven keresztül gyűjtötte naponként és óránként az időváltozási adatokat.” (Galgóczy, 1879). Megfigyelései mellett a forradalom után Balla bújtatta a honvédeket, pártolta cselédjeit, gondozta azok gyermekeit és számos korábbi elítéltnak munkát és szakmát adott.

A Hold vonzásán alapuló időtani elméletéről szóló művét többszöri átdolgozás után sem adta ki, ugyanis eredményeit titkolta a véleménye szerint hozzá nem értő tudóstársaktól („ingyen lebeszek”), másrészt a Tudományos Akadémia csak két pozitív bírálat után támogatta

volna a nyomtatást. *Hoitsy* (1881a) így fogalmaz erről: „Az egyik fél láttatlanba való alku követel, a másik át akarja rostálni a mit vesz, – ily felek között nem jöhet létre egyezés.” Balla bizalmatlansága megmutatkozott abban is, hogy az 1870-ben alakult Magyar Királyi Meteorológiai és Földdelejtési Intézetnek soha nem volt észlelője. A meg nem értett tudóst bizonyos körökben megvetették. Erre egyik külföldi barátja levelében így reagált: „Mindekkoráig csak gúnynyal feleltek nekünk, s a gúny semmit sem bizonyít. Ez a gyengék fegyvere.” (Ágai, 1873). Kéziratban maradt művei Az éjszaki fény megfejtése, Időtan új alapokon, valamint Időtan az egyetemes vonzóerőre alapítva címmel ismertek. Sajat elveiről így írt: „Nem tudom, mi volt nehezebb: kiszabadítani magamat a régi meteorológia labirintjának szövevényéből, vagy új alapra fektetve állítani a világ itélőszéke elébe az ujnak elméletét?” (Szász, 1873). *Hoitsy Pál* (1881b) (1850–1927) szerint Balla jóslatai meglepően pontosak voltak, az általa ismertek alapján a megfigyelő csupán egyszer tévedett. Bár téves úton járt Balla, a meteorológián belül elévülhetetlen érdemet szerzett azzal, hogy a szakma mikéntjére hívta fel a közönség figyelmét. *Galgóczy* (1879) művében részletesen mutatja be Balla eredményeit, munkásságát és ezek hazai és nemzetközi fogadtatását.

Balla 1873-ban hunyt el birtokán, amelytől nem messze áll az utókor által hálával gondozott sírja. Ballára utcatábla és egy közterületi alkotás emlékeztet szülővárosában, és írásos hagyatékának egy részét a helyi gyűjteményben őrzik. Időjárás megfigyelései nem kerültek az Akadémiára, így azok sajnálatosan elkallódtak az idő viharában.

Irodalom

Ágai, A., 1873: Balla Károly. *Magyarország és a Nagyvilág* 22, 261–262. [Balla Károly portréja]

Benkó, I., 1908: *Nemes családok Nagykőrösön 1848 előtt*. Ottinger Ede Könyvnyomdája, Nagykőrös.

Galgóczy, K., 1879: Emlékbeszéd Balla Károly levelező tag felett. *Értekezések a természettudományok köréből* VII, 1–16.

Hoitsy, P., 1881a: Balla Károly iratai I. *Vasárnapi Ujság* 11, 166–167.

Hoitsy, P., 1881b: Balla Károly iratai II. *Vasárnapi Ujság* 12, 182–183.

Szász, K., 1873: Balla Károly. *Vasárnapi Ujság* 23, 271–272.